IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Asianumero	Päiväys
IOK/60/2018	5.11.2018

Eduskunta, työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Asia

Ihmisoikeuskeskuksen lausunto; Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomus eduskunnalle 2018

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on pyytänyt Ihmisoikeuskeskukselta lausuntoa Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomuksesta eduskunnalle 2018.

Lausunto

Ihmisoikeuskeskus pitää Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomusta tärkeänä tilaisuutena nostaa keskeisiä perus- ja ihmisoikeuskysymyksiä eduskunnan käsittelyyn ja laajemminkin yhteiskunnalliseen keskusteluun.

Uusi yhdenvertaisuuslaki tuli voimaan vuoden 2015 alusta. Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimivaltuuksien ja toiminnan laajennettua uuden lain myötä kattamaan uusia syrjintäperusteita, ml. vammaisuuden ja iän perusteella tapahtuvan syrjinnän, kansalaisten yhteydenotot ovat lisääntyneet joka vuosi merkittävästi ja niitä tulee kaikkiin syrjintäperusteisiin liittyen.

Vaikka ne eivät kertomuksessa todetuin tavoin välttämättä suoraan kerro tosiasiallisen syrjinnän määrästä, ja tarvitaan myös täydentävää tutkimusta syrjinnästä ilmiönä ja sen laajuudesta, kertovat ne kuitenkin syrjinnän eri perusteilla olevan vakava ongelma suomalaisessa yhteiskunnassa. Tätä kuvaa vahvistaa mm. Euroopan perusoikeusviraston tuottama tuore tutkimustieto vuodelta 2017. EU-MIDIS-tutkimuksen mukaan esim. Saharan eteläpuolelta tulevat siirtolaiset ja heidän jälkeläisensä kohtaavat Suomessa enemmän syrjintää kuin missään muualla Euroopan maissa.

Ihmisoikeuskeskus toteaa, että Yhdenvertaisuusvaltuutetun eri toimintamuodot muodostavat kattavan kokonaisuuden, joiden avulla valtuutettu voi puuttua tehokkaasti syrjintään ja edistää yhdenvertaisuutta sekä yksittäistapauksissa että

laajemmin. Valtuutettu edistääkin yhdenvertaisuutta muun muassa sidosryhmäyhteistyöllä ja vaikuttamistyön avulla.

Ihmisoikeuskeskuksen käsityksen mukaan Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimintaa vaivaa kuitenkin tehtäviin nähden liian vähäiset resurssit. Erityisesti yhdenvertaisuuden edistämiseen eri tavoin pitäisi osoittaa enemmän voimavaroja nykytilanteessa. Myös selvityksien laatimiseen toimivaltaan kuuluvissa asiakokonaisuuksissa pitäisi olla mahdollisuus, jotta saataisiin tutkimukseen perustuvaa riippumatonta tietoa täydentämään yksittäistapauksista syntynyttä kuvaa.

Ihmisoikeuskeskus ja sen perus- ja ihmisoikeuksien yhteistyöelin Ihmisoikeusvaltuuskunta ovat yksi Yhdenvertaisuusvaltuutetun yhteistyötahoista ja kokemus yhteistyöstä on ollut hyvin positiivista valtuutetun ollessa aloitteellinen ja aktiivinen jäsen valtuuskunnassa. Toimintamuotoina on ollut tietojen ja kokemusten vaihtoa, keskustelua ajankohtaisista asioista, kannanottojen valmistelua ja vaikuttamistyötä.

Ihmisoikeuskeskus ja Yhdenvertaisuusvaltuutettu tekevät yhteistyötä myös muutoin erityisesti vammaisten oikeuksien edistämiseksi, mikä on Ihmisoikeuskeskuksen lakisääteinen erityistehtävä yhdessä EOA:n kanssa YK:n vammaisten oikeuksien sopimuksen tultua kansallisesti voimaan vuonna 2016. Käynnissä on parhaillaan mm. yhteinen kampanja ”Maanantai kuuluu kaikille”, jonka tarkoituksena on vaikuttaa asenteisiin vammaisten henkilöiden työllistämiseksi. Yhteistyötä on tehty myös esteettömyyden, saavutettavuuden ja vammaisten henkilöiden osallistamisen parantamiseksi.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimivaltuuksien osalta vakavin puute on Ihmisoikeuskeskuksen käsityksen mukaan se, että Yhdenvertaisuusvaltuutetulla ei ole toimivaltaa ottaa kantaa yksittäisiin työelämän syrjintätapauksiin. Tämä ratkaisu on Ihmisoikeuskeskuksen käsityksen mukaan paitsi hyvin ongelmallinen oikeussuojan saatavuuden kannalta, myös eurooppalaisessa vertailussa poikkeuksellinen.

EU-komission tuoreiden suositusten mukaan koskien tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuselimiä (C(2018) 3850 final, kesäkuulta 2018), näillä tulisi olla mandaatti puuttua syrjintään laajasti eri syrjintäperusteilla ja kaikilla keskeisillä elämänalueilla mukaan lukien työelämä. Näin ei Suomessa valitettavasti ole, vaan työsyrjintään puuttuvia viranomaisia ovat tasa-arvovaltuutettu sukupuolen, sukupuoli-identiteetin ja raskaussyrjinnän osalta sekä työsuojeluviranomaiset (AVIt muiden syrjintäperusteiden osalta).

Ihmisoikeuskeskus tukee Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomuksessa esittämää suositusta yhdenvertaisuuslain osittaisuudistuksen toteuttamiseksi yksilön oikeussuojan vahvistamiseksi niin, että Yhdenvertaisuusvaltuutetulle annettaisiin työsuojeluviranomaisten ohella toimivalta arvioida myös työelämässä tapahtuvaa syrjintää. Vastaava toimivaltuus on jo tasa-arvovaltuutetulla ja Ihmisoikeuskeskuksen käsityksen mukaan rinnakkaiset toimivaltuudet ovat tehokas keino puuttua työsyrjintään.

Valtuutetun toimintamahdollisuuksien laajentaminen antaisi olennaista tukea myös sen yleisemmälle tehtävälle edistää yhdenvertaisuutta työelämässä. Ihmisoikeuskeskuksen kokemuksen mukaan valtuutettu on tehokas matalan kynnyksen toimija ja hyvin tunnettu kentällä, jolloin mahdollisuus käsitellä yksittäisiä syrjintätapauksia toisi todellisen lisäarvon oikeussuojan saamiseen syrjintätapauksissa, jotka usein koskevat haavoittuvassa asemassa olevia henkilöitä.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun toiminta kokonaisvaltaisesti syrjinnän poistamiseksi ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi kaikkien ihmisten välillä on erityisen tärkeää kovenneessa yhteiskunnallisessa ilmapiirissä, joka Suomessakin on saanut jalansijaa viime vuosina. Tätä merkittävää tehtävää varten Yhdenvertaisuusvaltuutettu tarvitsee paitsi tehokkaan lainsäädännön, myös riittävät resurssit sen eri lakisääteisten tehtäväalueiden hoitamiseksi.

Sirpa Rautio
Johtaja

Leena Leikas
Asiantuntija

Asiakirja on allekirjoitettu sähköisessä asianhallintajärjestelmässä.